

»Zakon nature je tak.
De iz maliga raste veliko«.

Oberni, na primer, 5 goldinarjev s pridam u tergovini, in goldinarček bo odpadel gotoviga dobička, torej imaš potem že 6 gold. Oberni teh 6 gold. koristno vdrugič, nar manj bojo dali 7 gold., in tako gré naprej, dokler sčasoma iz prvih petih izraste sto goldinarjev. Kolikor večji je pa skupnina, ktero hasnovito obračaš, ali s katero pametno teržiš, toliko večji bo tudi narasek ali dobiček. — Kdor prasico zakolje, pokončá vés njeni zaplod do tisučniga zaroda; kdor en cekin potratí, vniči vse, kar bi polagama z njim bil pridobiti utegnil, včasih cele kupe zlata.

3. Pomisli, da 50 goldinarjev vsako leto ti da 8¹/₄ krajcarjev na dan. Osem krajcarjev je scer malo denarja; če pa vsaki dan toliko nepotrebno izdaš, ali s postopanjem potratíš, imaš na leto zgubo petdesetih goldinarjev. Skupnina le-tá je obrest ali činž od 1000 gold. istinge ali kapitala. Mož pa, kterimu se zaupa, zamore, brez zastave, dolgo ali clò vedno 1000 gold. na posodo imeti in rabiti. Tak kapital, če ga delaven in previden mož hasnovito obrača, mora se vé da velik dobiček prinese.

4. Pazi na nar manjši malenkosti, ki zamo-rejo zaupanje do tebe povikšati ali spodkopati. Ako sliši tvoj posodnik ropotanje tvojiga orodja, šum tvojiga kladva od petih zjutraj noter do devetih zvečer; ako te vidi u delavnici celi dan pridno delati in truditi se: čakal te bo za povernitev svojiga posojila pol leta dalje, kakor je mislil. Vidi te pa vedno le postopati, ali igrati, ali sliši tvoj glas iz pivnice ob času, kjer bi ti delati moral, te bo gotovo koj drugi dan ali sam opomnil ali po drugim te terjati veleval, boječ se, da bi drugači s teboj u zgubo ne zagazil.

5. Vsak mora v svojim delu učinino plačati. Poskušaj torej u svojim rokodelu ali stanu, in u vsakim opraviu, kteriga se lotíš, le po malim in počasi; vagaj le obresti, nikdar pa ne istinge, da se u zgubo ne zaplêteš. Tudi ni varno se mnogoverstnih reči na enkrat poprijeti.

6. Boj se bolj malih izdajkov, ki vsaki dan, kot velicij, ki le redkoma se pripetijo. Kdor vsaki dan 1 krajcar več izdá, kakor bi moral izdati, potrosi na leto nepotrebno 6 gold. in 5 krajc., — v desetih letih 60 gold. in 50 kr. itd. Takošni izdajki ti bojo sčasoma lahko prava potrebsina (postavim, izdajki za tobak, žganje i. dr.), vsaka navada pa — železna srajca — se teško opusti. Kdor pa ne hrane krajcarjev, ne šteje zlatov. Tudi u nar manjšim gospodarstvu se z malimi izdajki na leto dokaj dnarja potratí, za kteriga naj ti tem več žal bodi, ker bi lahko te stroške prihranil, ali pa, ker bi si bil namesto nepotrebniga lahko kaj koristniga za nje omislil.

(Dalje sledi.)

Življenje slavnih Slovanov.

II.

Miklavž Kopernik.

Miklavž Kopernik je bil slavni zvezdoznanec, kteri jo je prvi vganil in dokazal, da se ne vertí, kakor so popred mislili, solnce okoli zemlje, ampak zemlja okoli solnea. Zares imenitna vganjka, če pomisliš, da se ne more ta prikazek od nikjer videti, da se nam marveč le po videzu soditi tako zdí, kot da bi se ravno narobe godilo. Kako jasnega razuma je

moral tedaj biti, kdor je kaj takega prvi zmodroval, pa tudi dokazal, da je res taka.

In ti bistroumni mož je bil — ponósno zamoremo reči — Slován. Nemci so ga sicer med svoje šteli in so celò pred nekoliko leti njegovo podobo v „Walhalli“ na Bavarskem med podobe slavnih mož nemškega naroda vverstili, — ali Kopernik ni bil nikakor Nemec, ampak je bil pravi Slován in sicer Poljak po rodu. Po pričanju dosluženega učenika visoke šole Varšavske gosp. Krzyzanoskega sta bila tudi oče in mati njegova Poljaka; tudi njegov déd je bil Slován, ki se je bil iz Českega na Poljsko preselil. Že njegovo imé čisto slovanske korenine spričuje njegov rod. Staroslovanska beseda „koper“ je še dandanašnji imé nekemu zelišu *), in imé „Kopernik“ je izpeljano po moji misli iz besede „koper“, kakor „Javornik“ iz besede „javor“.

Terdil je scer neki Lichtenberg, da Kopernik (česarvno ne po rodu Nemec) je vunder zato Nemec imenovati, ker so ga nemški zvezdoznanci učili (!), — pa tudi to ni resnica, česar se bojo pozneje bravci iz življenjopisa Kopernikovega prepričali.

Nečem je terditi, da bi bili vsi nemški pisavci, ki so si Kopernika vsvojili, to nalašč storili, ker dobro vém, kako lahko se primeri, če prvi pisavec kako pomoto iz kakoršnega koli vzroka v svoj spis vplête, se vrine taka pomota po tem v vse spise naslednikov, ki so prepisovavci bili prvega spisa.

Tako je bil tudi Kopernik — nalašč ali nena-lašč — Nemec imenovan, dokler ni poslednji čas te pomote odkril in Slovanom Slována nazaj dal. Da Nemci Kopernika svojega hočejo imeti, je živ dokaz, da ga visoko visoko cenijo, in to nas jako veseli; nemarnopa bi bilo, ako bi se Slováni za svojega rojaka ne potegnili, da je njih, po pravilu: „Vsakemu svoje!“

Nate po tem vvodu kratek popis življenja tega imenitnega moža **).

Miklavž Kopernik je prišel na svet 19. februarja 1473 v Torunj-u ***), mestu Staropoljskega, zdaj prusovskega (prajsovskega) kraljestva. Oče, Miklavž, je bil najpred zdravnik v Krakovem, ki je bilo ondaj tudi mesto poljskega kraljestva, zdaj pa pod našega cesarja spada. Pozneje se je preselil v Torunj, kjer se oženi z Barbaro Vacelrodovo, sestro Lukeža Vacelroda, škofa tako imenovanih „Biednih krajev“ (Ermeland). Ondi (v Torunj-u) si kupi hišo še zdaj stoječo, v kateri je bil slavni zvezdoznanec rojen.

Po doveršenih latinskih šolah Torunjskih se gré mladi uka žejni Kopernik v Krakovske velike šole zdravništva, pa tudi višjega računstva, zvezdoznanstva in starih jezikov učiti. Učenik računstva in zvezdoznanstva mu je bil učeni Poljak po imenu Brudziowski. Marljivo se je učil bistrogglavi mladeneč zdravništva; vendar čuti do zvezdoznanstva veliko večje veselje v sebi. Skrivna notranja moč vzdiguje njegovega vedičnega duha le v neizmerne višave, kodar se „neznani sveti sučejo“. Zato se tudi zvezdoznanstva naj iskrenejše loti.

Mikalo ga je zvediti: koliko in kaj so neki že stari (greški) pisavci od zvezd vedili in pisali. Toraj gré 24 let star (l. 1497) na Taliansko (Laško) v Padovo, da bi se ondí posebno greškega jezika pa tudi zdravništva do dobrega priučil, ne pa v me-

*) Anethum (Dill, Dille, Dillkraut). Poglej v Miklošičeve »rad. ling. slov. vet. dial«.

**) Kdor bi rad obsirnešega bral, ga bere lahko v bukvah »Jahrbücher für slawische Literatur, Kunst und Wissenschaft von Jordan« I. in II. tečaja, ktere zavoljo mnogoverstnih Slovanu imenitnih in mičnih spisov živo priporočam vsacemu Slovencu.

***). Ponemčeno imé: Thorn.

ste Bologno (izréči Bolonjo), da bi se bil ondi zvezdoznanstva priučeval, kakor nekteri neslovanski pisavci terdijo. Zvezdoznanstva se mu ni bilo treba hoditi drugam priučevati, ker je bil po pričanju resnicoljubnih pisavcov Kopernikov učenik v Krakovem Brudziowski ondan naj izverstnejši zvezdoznaneec. Po njegovem spisanem uku so tistihmal tudi zvezdoznanski učenci v Bologni svoje učence učili.

Kopernik je hodil iz Padove, (kjer se je bil dal, da spotoma povém, za „Poljaka po rodu“ *) zapisati v Bologno le Dominka Novarra-ta, ondan slovečega zvezdogleda obiskovat in se z njim o zvezdoznanstvu pogovarjat. Učenec njegov pa ni bil Kopernik nikdar.

Kmaló je naš Kopernik zavoljo svoje učenosti v zvezdoznanstvu tako slovel, da ga prece (leta 1499) v Rim za učenika zvezdoznanstva pokličejo. Tukaj je teški nauk tako izverstno razkladal, da so gakmaloboljšislali, kot nekdanj Regiomontana, kateri je bil tudi visoko učen zvezdoznaneec. Iz Rima pa se poverne (l. 1502) iz posebnih uzrokov v svojo domovino, ter stopi v Krakovem v duhovski stan. In tukaj je spisal med letoma 1502 in 1509 svoj imenitni nauk, v katerem je z besedo in z obrisi dokazal, da se ne suče (kakor je poprej neki Ptolomej učil) solnce okrog zemlje, ampak zemlja okrog solnca.

(Konec sledi).

Potovanje

po nekterih jugo-slavenskih krajih.

Spisal M. Verne.

9. pismo.

Dragi prijatelj!

Drugi dan kimovca sim jo iz Ljubljane na Dolensko odrinil. Lepa cesta pelje iz Ljubljane več ko eno uro dalje zmiram po ravnim poleg maha (močirja) na desni, in zalo ogojzdeniga hriba na levi. Prijazen razgled po Iški okolici in po visocih južnih gorah, in po širokim Ljubljanskim že močno obdelanim mahu, ki skoraj tri štirjaške milje obseže in kteriga rodovitnost bo vedno živ spominek rajniga mestniga poglavarja Hradecki-ga, je popotniku serčna radost. Konec močirja, na jugo-izhodni strani se cesta nekoliko zavije in gré po silno napetim klancu čez hrib v Šmarje, kjer se dolga prijazna dolina začne, ki se do Boštanja čedalje bolj širi. Boštanj je lep grad tri milje od Ljubljane. Potem pelje cesta čez pešeni hrib skozi gojzd, v kterim je mnogo gabroviga drevja viditi, v Višnjogoro. Višnjagora je celó majhno mestice štiri milje od Ljubljane. Skoraj na glas sim se zasmeljal, ko sim ga ogledal, ne zastran mesta, temuč zato ker me je mesto na burke nekiga vedno veseliga prijatla spomnilo, ki ima navado, vselej, kadar se čez kaj začudi, nekako smešno zavpiti: „Raztergana Višnjagora, zaflikani Žuženberg!“ — Pred mestam je pri cesti Višnjegorski grad, ki pa nima nič posebniga; na visokim hribu blizo mesta na južni strani pa se vidijo podertine nekdanjiga terdniga grada. Farna cerkev je zunaj mesta v dolini. Prav žal mi je bilo, da nisim utegnil obiskati verliga slovenskiga pisatelja g. fajmoštra Ziegler-ja, kteriga zavolj njegoviga Svetina-ta, in še bolj zavolj molitev za bolnike v veliki časti imam. Četert ure od mesta na severni strani je še drugi gradič barona Taufferer-ja, Novi grad ali Turn imenovan.

Zatična, kake pol ure od velike ceste v lepi ravnini, je bila nekdanj sloviti meniški samostan, ki ga

je Peregrin, Oglejski patriarh, že v letu 1336 sozidal. V začetku pa ni bilo mende poslopje tako silno veliko, kot je dan današnji viditi. Sred štirivoglatiga poslopja je lepa velika cerkev z nekterimi spominki nekdanjih opatov. Tu so menihi, naj reče kdo kar hoče, velikodobra storili, ker so kraj, ki je bil, posebno na silno kamniti izhodni in severni strani, gotovo zlo divji, obdelali in v lepo polje spremenili, in tako mogočno poslopje sozidali. Ali bojim se, de bo kadaj krasno poslopje malo po malim razpadlo, ker čez polovico prazno stoji, in ker je preveliko, de bi ga vlada brez posebniga prida v dobrim stanu ohranila.

Prav rad bi bil ogledal tudi Vir, vas in nek bistar student, ki mende ni dalječ od Zatične, in kjer so se nek tiste nježne in zale živalice nar prej najdle ki jih od barve njih kože, ki je nekoliko človeku podobna, človeške ribice imenujejo; — ali voznik, skterim se nisim bil zmenil, de me mora čakati, kjer bom hotel, je vedno le naprej silil. Te živalice (močarilci, proteus, hipochton), ki se posebno na Krajskim najdejo, so bile že seer Valvazorju znane, ki jih v svoji v letu 1689 natisnjeni neprecenljivi knjigi „Ehre des Herzogthums Krain (slava vojvodine Krajske) kot „majhen, ped dolg, martincu ali kušarju podoben merčes“ popiše; kmetje so jih tačas za mlade „lintverne“ (drakone) imeli. Pervi, ki jih je za Valvazorjem nekoliko obširniši popisal, je bil pridni pisatelj žl. France Anton Steinberg, ki jih v „popisu Cerkniskiga jezera“ (Gründliche Nachricht vom Cirknitzer See) 1758 natančniši omeni. Naravoslovci so se že veliko pričkali: ali so močarilci samostojne ali spremenljive stvari; popolnoma jih mende še dan današnji ne poznamo, akoravno se jih na mnogih krajih Krajskiga veliko vjame. Pridni H. Freyer jih je v „slovenskim berilu za 1. gimnaz. razred“ kratko pa dobro popisal.

Iz Zatične sim ob treh popoldne odrinil. Pri Šent-Vidu, blizo velike ceste na levi, se dolina silno razširi, pa je močno gričasta in kamnita. Verh mnogih drugih vasi v ti planjavi se kaže prav lepo Primskovo verh visociga hriba na izbodni strani. — Čez mnoge klančike in klance sim se pripeljal proti šesti uri v Trebno (Treffen), sedanji sedež okrajniga poglavarstva.

V Trebnim je nekoliko prav lepih hiš; in ne dalječ od vasi, prek hriba, ki je z bukovjem obraščen, stoji precej velik grad. Ogledovaje ga se spomnem, de je bil slovečiga misionarja Baraga-ta, ki je nekdanj v Ljubljani z nami v šolo hodil. Verli možak je zapustil svojo rodbino in domovino, grad in grajščino, in se trudi za blagor daljnih divjakov v severni Ameriki. Njegova gospá-sestra Amalia sedaj vdova Greselnova ga je za njim dobila v last. Verla rodovina je zavolj iskreniga rodoljubja častno znana.

Iz Trebniga sim se čez Mirno v Šent-Rupert peljal. Š. Ruperške doline sicer nisim poznal, pa vedil sim, de je bil pri Mirni v letu 1435 med Vitovicam, Celjskim vojskovodjem, in med nadvojvodam Miroslavam hud boj, v kterim je Vitovic premagal, — in zato sim hotel tudi tiste kraje viditi. Že ponoči sim v Š. Rupert prišel. in močno me veseli, de se nisim te krasne doline ognil.

Novičar iz slovanskih krajev.

Iz Gradca. Ž. Predzadnjo nedelo 9. maja ob pol petih popoldne je tukajšno slovensko društvo spet „besedo“ napravilo v dvorani glasbenega Gračkega društva ino usled razredbe sledeče pesme prepelo: 1. Klic u boj, kor, napév od Miroslava Vilhara; 2. Savica, četeropév od Gr. Rihara; 3. Kde domov muj, bariton-solo, pevan od g. Appé; 4. Zvonikar-

*) »Natione Polonus«. Historia gymnasii Pataviensis, Venetiis 1726. Pis.

nosti in pravi razum dovolijo. Nikolj ne vagaj, brez da bi bil mogoči zgubi mejo, in lotitvi na vsako vižo podlago postavil. Zmiraj mora dozdevnost dobička večji biti, kakor dozdevnost zgube; če taka ni, je vse vaganje — budalija. Budalija je torej, in velika neumnost, se na dobiček u k vartah ali u loteriji zanašati: ker se dá prej za gotovo preračunati, da je ravno tako in še bolj mogoče, da bom zgubil, kakor da bom dobil. Celò norost je pa, če se kdo na dobitvo iz kakšine velike loterije (postavim grajšine) zanaša: ker gré 1 proti 200.000 staviti, da bo upanje — prazno.

10. Bolj je, da se z rokodelam ali obrništvam sam pečaš, kakor u družbi z družimi. Poslovica pravi: „Kolikor glav, toliko misel“. Vsak mlinar vodi vodo na svoj mlin. Vsak deležnik rokodela ali tergovine iše — in to je naravno — le sebe obogatiti, ima le svoj prid pred očmi; tudi ne upa nobenimu. Vse to ne stori dolgo dobro, temoč deležnike prej ali poznej u hude prepire zavleče. Pa naj bo, da so tovarši tvoji pošteni in zaupni, mora vunder dobiček, dostikrat majhen, med več delov se razdeliti. Posebno je treba se varovati vdeležstva, kader kak obertnik tovarša očitno iše, kar se tolikrat po časnikih bere. Večidel je tak že svoj denar zapravljal, zdaj hoče ravno tako s premoženjem družiga storiti. Gotov je tedaj pregovor: „v španovii pès cerka“.

(Dalje sledi.)

Življenje slavnih Slovanov.

II.

Miklavž Kopernik.

(Konec.)

Leta 1510 ga izvoli ujie, škof Vacelrod, kanonika stolne cerkve v Frauenburgu, prusovskim mestu. Po končanih opravilih svojega stana je tudi tukaj vsak dan marljivo zvezde premišljeval.

Potrebno orodje si je modri mož večjidel sam napravljaj. Hišo, v kateri je v Frauenburgu stanoval in iz nje zvezde opazoval, še zdaj prikazujejo.

Naj si je pa bil v svoje zvezdoznansko delo s tem bolj zamišljen, nikdar ni odrekel blagoserčni mož, prošni, revnemu bolniku zdravniške pomoči. Zdravila je sam narejal in revežem zastonj dajal. Da je bil tudi umen zdravnik, spričuje to, da so ga o posebno nevarnih boleznih celò v kraljevi grad klicali.

Prijatli, katerim je bil svoje misli zastran uredbe naše zemlje, solnca, lune in drugih zvezd razodel in jim povedal, da ima svoje modrovanje že več let spisano, so ga silili, da naj bukve na svetlo da. Ali dolgo dolgo se ni dal preprosi. — Čez 30 let potem, ko so bile bukve spisane, prijatlom odjenja, ter pošlje bukve v Norimberk (Nürnberg) na Parsko v natis (leta 1542).

Preden so bile imenitne bukve natisnjene, pa zbolí 70letni starček tako, da mesca maja 1543 sklène slavno svoje življenje.

Vendar je bil doživel veselje, nekoliko hipov pred smertjo prvi iztisek svojih bukev viditi in prejeti. Z vso svojo slabo močjo se spnè slabotni starček po koncu, vzame bukve v roke, jih oveseljen pogleda, — klenkne nazaj — in zaspi, da se več ne prebudi. Njegovo truplo počiva v Frauenburški stolni cerkvi.

Imenovanih spisanih bukev z novim naukom pa ni hotel tako dolgo natisniti in na svet dati, bojé se, da ne bi kaj pomanjkljivega med ljudi dal in pa zato, ker je vedil, da bo imel novi nauk veliko nasprotnikov. Še

za njegovega življenja so se namreč serdili nekteri, ki so bili Kopernikov novi nauk po njegovih prijatlih zvedili, ter so ga krivoverca očitali, opiraje se na besedo svetega pisma, ki pravi, da je Jozve, naslednik Mojzesov, solncu zapovedal stati, dokler sovražnikov ne premaga.

Modrovali so po tem: ker je Jozve solncu stati zapovedal, gré misliti, da se solnce premika; Kopernik pa narobe uči, toraj je krivoverec!!

Ko bi bil Kopernik še kaj časa po natisu imenovanih svojih bukev živel, bi se mu bila utegnila tako huda goditi, kot se je godila pozneje slavnemu zvezdoznancu Galileju, ki je Kopernikov nauk zagovarjal.

In glejte! dan današnji ga ni več omikanega človeka na svetu, ki bi Koperniku ne verjel, ker zdaj vsak dobro vé, da so pisavci svetega pisma tako pisali, kakor so ondaj ljudje govorili. Tudi mi govorimo in pišemo, kakor smo se navadili: solnce izhaja, solnce zahaja, če prav vémo, da solnce vedno na svojem mestu stoji *), in da ondaj le okrogla zemlja tiisto stran, na kateri prebivamo, sukaje se po svoji poti dalje, proti solncu ali pa od solnca obrača.

Ker je pa to imenitno zastavico človeškemu razumu po premodrem stvarniku dano, mož slovanskega roda vganil, smé in mora zavolj njega zares slovanski narod ponôsen biti.

Pri vsem tem dobí glasoviti mož še le 36. leto po smerti spominek na grob, ki mu ga je dal škof Biednih krajev Kromer postaviti. Torunjski zdravnik Pyrnez (Pyrnesius) mu da na to enega tudi v Torunjski cerkvi sv. Janeza napraviti. Večja hvala gré vendar njegovi blagi volji, kot izdelku.

Zdaj pa, ko slavnim možem po hvalnem namenu povsod spominke postavljajo, niso hoteli tudi Poljaki, Koperniku izmed Slovanov prvi rojaki, za drugimi narodi zaostati; hoteli so in so tudi djansko pokazali, kako Slovani svoje slavne sinove častijo.

Dali so mu napraviti in v Torunj-u, rojstnem mestu, v vedni spomin postaviti dragocen pametnik.

Ko so to znamenje slavljenja letos mesca januarja (prosenca) iz Krakovega v Torunj peljali, so ga Poljaki povsod z veliko veliko častjo sprejemali in cvetice na-nj trosili; po nekterih krajih pa kmetje celò voz na sebi popeljavali. Tako časti celò priprosti narod slavne sinove svoje kervi. Kteremu Slovānu, ki te verstice bere, se ne širijo persa! Slava, komur slava!

Slovanski popotnik.

Spisuje Fr. Cegnar.

* Za društvo sv. Mahora, ki že 395 udov šteje, je že natisnjena kratkočasna in podučivna povest: „Blagomir puščavnik“ po nemški knjigi „Beatushöhle.“ Napevi k 50 šolskim pesmam, ktere so že tudi natisnjene, se ravno litografirajo. Sedaj pride: „Povestnica goriške nadškofije“ v natis.

* Dr. Kapper, ki je o krasoti serbskih narodnih pesem mnogo in prav izverstno pisal in tudi vse narodne pesmi, ki slavnega cara Lazara tičejo, krasno ponemčil, je prejel od ruskega cara, dragocen brilantin perstan.

* Slavoznane „Slavische Jahrbücher“ ktere je g. Jordan pred nekimi leti v Lipnici izdajal, obljubi knjigokupec Budišinski spet začeti izdajati.

* V Lvovu ima začeti nov časopis izhajati pod naslovom: „Wianki.“

*) Solnce se suče pač okrog svoje podvozi, vendar se iz mesta ne gane, kot kolovratovo kolo. Zemlja se pa okrog svoje podvozi in dalje suče — dalje pomika — kot kolo peljanega voza. Pis.

se vbrani dotika podnebniga zraka (ljufta) in skisanje mošta; ogeljno-kisli gas pa, ki kipi iz vrelega mošta, pritiska, se nabiraje v posodi, na notrajno plat vode, gré pri vratu vùn, vzdigne pokrov *E*, in zbeži brez da bi se posoda odperla.

Da je od časa do časa potreba vodo, kolikor je je spuhelo, vnovič napolniti, vsak sam lahko spozná iz tega, kar smo dosedaj rekli.

Tako pripravljena posoda mora na gorkim stati, in scer za 24 stopnjic po Romirjevem gorkomeru, da majhna mervica mošta hitrejši in gotovši vreti začne.

V ta namen naj se postavi posoda na zakurjeno in s peskam enmalo posuto peč, ali na ognjiše, ali v peč, kjer so ravno kruh pekli. Tako bo začel mošt večidel že v malo urah vreti.

Je mošt nekoliko ur popolnoma dobro vrél, kar se vidi na ogeljno-kislim gasu, ki vùn puhti, in na vodi, se mora posoda na mesto postaviti, ki ni tako vroče, in pol manj gorko (10 do 12 stopnjic gorkote), — tu bo po lastnosti mošta 6 ali 8 dni tiho vrél.

Da se vino, brez posode pri vratu odmašiti, pokusiti zamore, kakošno je, je pipica pri čerki *F* napravljena.

Ker se pri ti napravi le malo vina spuhí, se za navadno tudi vina za zalivanje ne potrebuje; za potrebo se palahko napravi v ravno tacih pa celó majhnih steklenicah.

Vsak lončar zamore to posodo narediti, če se mu obraz in popis omenjene posode naznani.

Ruprehtovo novo zdravilo
zoper čerm ali vrančni prisad (Milzbrand),
in povabilo zdravnikom in kmetovavcam: naj
ga poskusijo in skušnje razglasijo.

(Konec.)

Ravno tako se tudi konji ozdravljajo: Žbetam do pol leta se daje po 10 kaplic, od pol leta do leta 10 do 20, od eniga do 2 leti 20 do 30, od dvéh do štirih let 40 do 60, čez 4 leta starim pa 60 do 80 kaplic v 2 do 3 kozarčkah merzle vode ali z reženo moko v svaških, v začetku vsačih 5 do 10 minut skozi eno ali dve uri, dokler bolezin ne odjenja. Scer je tudi vunanje ozdravljanje in brizgljanje (klištranje) ravno tako, kakor je bilo pri goveji živini rečeno.

Včasih se ta bolezin prikaže v podobi toposti (Typhus), ali se začne z znamnji, kakor da bi konja klalo (s koliko), ali z znamnji tišavke (Dummkoller), — vselej pomaga to ozdravljanje. Nikdar naj se kri ne puša, ker je pušanje zlo škodljivo.

Če je eno ali več živinčet za čermam ali vrančnim prisadam pocepalo, naj se živini, ki je bila z mervto skupaj ali ki je v enacih okolnostih živela, začne omenjeno zdravilo dajati, da se bolezin odverne.

V ta namen se daje govedam in konjem gori omenjena mera Ruprehtoviga zdravila na dan enkrat, ali če se je bolj bolezní bati, dvakrat.

Jagnetam do eniga leta naj se da 10 do 20 kaplic, ovcam in ovnam pa po starosti 20, 30 do 40 kaplic na ravno tako vižo.

Vselej se mora pa ta salmiakovec na imenovani meri vode dajati in nikdar brez vode, zakaj salmiakovec je ojstra, razjedljiva tekočina, ako se z vodo ne zmeša in stanjša.

Kadar se pa živina z Ruprehtovim zdravilom ozdravlja, se morajo opustiti vse druge zdra-

vila; takrat se ne smé živini ne solí, ne kisa, ne družih kislín dajati, tudi pušati ne.

Le kdor se na tanjko ravná po predpisu, bo srečno ozdravljajal in scer tako, da se bo čudil nad posebno zdravilno močjo košenilniga salmiakovca.

Dr. Rupreht pravi v razglasu svojiga zdravila, da je iz začetka čisti salmiakovec poskušal in da se mu je tako dobro poterdil, da ravno njemu narveči zdravilno moč pripisuje; pozneje še le je začel košenilio pridevati, in ker je vidil, da je zdravilno moč salmiakovca košenilia še bolj povikšala, je napravil to zmes, ktera že sloví v ondašnjih krajih za gotovo zdravilo zoper vse tiste bolezni, ki zlasti ob vročini poleti, pa tudi v družih letinskih časih večidel nanaglama živino napadajo, v pokvarjeni gosti iz černikervi obstoje in se zato čerm imenujejo, navadno pa tudi bolezin na vranici, vrančnica, slezenica ali vrančni prisad, ker je večkrat (pa ne vselej) vranca ali slezena take černe kervi polna.

Tako govori dr. Rupreht v svojim priporočilu od tega noviga zdravila.

Vodstvo kmetijskiga društva v Bedri še pristavi, da je poprašalo mnogo kmetovavcov, ki so Ruprehtovo zdravilo pri svoji živini rabili: kako se je obneslo, in da je od vsih strani zvedilo veliko hvalo omenjeniga zdravila. Iz Mansfeldske okolice je poterdilo 25 kmetovavcov čudovito zdravilno moč košenilniga salmiakovca. —

Mi pristavimo temu priporočilu tole: Salmiakovec je eno nar krepkejših zdravil, ki jih zdravniki poznamo; njegova moč na čutnice, kervne žile in kri itd. je dobro znana; tudi je poterjena zoper živalske strupe in zoper tisto pokvarjenje kervi, ki izvira iz pruske kisline (Cyanwasserstoff-säure). Vse to je že davno znano, in ker čerm obstoji v nekako enakim pokvaru kervi, smemo misliti, da Ruprehtovo zdravilo zamore pomagati v imenovanih boleznih.

Ali je pa nezmerna hvala zares pravična, ali je to zdravilo zares tako gotovo, kakor se razglasuje, morajo skušnje tudi pri nas še le dokazati.

Bog daj, da bi se Ruprehtovo zdravilo skozi in skozi poterdilo, ker po njem bi si pridobili zlatiga denarja vredno pomoč v eni nar hujših in nar navadnih živinskih boleznih.

Zdravniki po deželi in umni kmetovavci, ki si upate spoznati čerm (Milzbrand), poskusite Ruprehtovo zdravilo in naznanite nam po tem, kar boste zvedili. Tudi mi bomo poskusili in skušnje naznanili.

Opomnimo poslednjič le tiste, ki niso zdravniki, da salmiakovec zgíne na zraku kakor kafra; steklenica mora tedaj vedno terdno zamašena biti; če ne, pride zdravilo ob moč, in po tem pomagati ne more.

Življenje slavnih Slovanov.

III.

Ivan Gundulić.

Ivan *), sin grajščaka Franca Gundulića, se je rodil 8. januarja 1588 v Dalmatinskem, zdaj našemu cesarju podložnem mestu Dubrovniku ali bolj po naše Dobrovniku **), v katerem mestu so učeni močje, dokler je bilo samo za-se, veliko imenitnih bukev v južno-slovanskem, to je horvaško-serbskem

*) Ivan ali Janez.

**) Ragusa (izreci Ragúza).

jeziku spisovali. — Izučivši se modroznanstva, gré mladi Gundulić v pravdoznanske šole, v katerih se je tako dobro učil, da so mu še mlademu perve službe ponujali.

V tridesetem letu starosti svoje se oženi z Nikolicom, hčerjo grajščaka Sorkovića, ktera mu je tri sine rodila. Dva izmed njih sta služila v visocih vojaških službah austrijskega cesarja, eden pa je bil nazadnje knez mesta Dobrovnika.

Med veliko slavnimi pisavci Dobrovniškimi sluje tudi Ivan Gundulić po izverstnih, sprelepih, v imenovanem jeziku pisanih pesmih, ki jih je zložil. Šestnajst jih je sam (izvirno) zložil, štiri iz talianskega prestavil.

Izmed vsih izverstnih naj izverstnejša pa je pesem po imenu „Osman“, ktere so bukve (343 strani bele) polne.

Osman (II.) je bil cesar turški, rojen leta 1604, ki se je s Poljaki nesrečno bojeval in ktere ga so leta 1622 Turki sami neusmiljeno zadavili. Življenje in smert tega nesrečnega cesarja prepeva Gundulić v hvaljeni pesmi in zato jo imenuje „Osman“. Prepeva pa pesnik s pravim pesniškim duhom navdahnjen, tako gladko, tako mило, tako mično, da se ne more človek skoraj sterpeti, da ne bi dolge pesmi brez prenehleja le dalje in dalje bral. Razdelek je lepši od razdelka.

Umerl je Gundulić 50 let star leta 1638. Enajst let pred smertjo (1627) je doveršil svetlo delo, ktero ga je, da si je po trupu mertev, neumerlega storilo, ker slavni mož posebno po njem še zdaj v častnem spominu svojega naroda živi, in bo živel, dokler narod ne mine.

To neprehvaljeno pesem je pred osmimi leti v novi pisavi s pisavcovo podobo in z besednjakom in razlaganjem vsih besed te imenitne pesmi v enih bukvah dala na svet Zagreška matica, dobro znana družba za na svetlo dajanje bukev v domačem jeziku pisanih.

Štirinajsti in petnajsti razdelek te pesmi, ki sta se zgubila, je zložil po svoji misli, pa prav po Gundulićeви, slavnoznani pesnik gospod A. Mažuranić sedanji začasni države-oblastnik v Zagrebu, ter je tako zlata vredna pesem sebi na veliko čast mojstersko dopolnil, da je zdaj cela, zavoljo česar mu mora vsak bravec posebno hvaležen biti.

Iz sledečih verstic za poskušnjo jezika iz pravega oddelka pesmi izpisanih si posname lahko častitljivi bravec tudi njeni nauk. Priprostemu Slovincu neumevne besede so zdolaj po številkah razložene.

Bez ¹⁾ pomoči višnje s nebi ²⁾
Sveta 'e stavnos svém bēguća ³⁾
Satira ⁴⁾ se sama u sebi
Silna ⁵⁾ carstva i moguća ⁶⁾.

Kolo (od) sreće u okoli
Vérteći se ne pristaje;
Tko bi ⁷⁾ gori, eto 'e ⁸⁾ doli,
A tko doli, gori ustaje.

Sad ⁹⁾ vèrh sablje kruna ¹⁰⁾ visi,
Sad vèrh krune sablja pada,
Sad na carstvo ¹¹⁾ rob se uzvisi, ¹²⁾
A tko car bi ¹³⁾, rob je sada ¹⁴⁾.

Kroz ¹⁵⁾ nesrēce srēca iznosi;
Iz kèrvi se kruna cèrpe ¹⁶⁾,
A oni, kčh ¹⁷⁾ se boje mnozi ¹⁸⁾
Strah od mnozèh ¹⁹⁾ i oni tèrpe ²⁰⁾.

¹⁾ Brez, — ²⁾ iz neba (nebés), — ³⁾ je stalnost vsim begeča (bežeča), to je: na svetu je vse spremenljivo, — ⁴⁾ zatira, — ⁵⁾ silnega, — ⁶⁾ mogočnega, — ⁷⁾ kdor je bil, — ⁸⁾ glej ga (zdaj je), — ⁹⁾ zdaj, sedaj, — ¹⁰⁾ króna, — ¹¹⁾ cesarstvo, — ¹²⁾ se sužnik povikša, — ¹³⁾ kdor pa cesar je bil, — ¹⁴⁾ sedaj, — ¹⁵⁾ skozi, boljše po (nesreči), — ¹⁶⁾ zajema, — ¹⁷⁾ uni pa, ki jih, — ¹⁸⁾ mnogi, — ¹⁹⁾ tudi, — ²⁰⁾ terpe (terpijo).

Potovanje

po nekterih jugo-slavenskih krajih.

Spisal M. Verne.

18. pismo.

Dragi prijatel!

Železnica pelje po lepi Celjski dolini poleg reke, ki se ji Vogelna pravi, in potem med zalimi griči čez Šent-Jurje pri Tabru, čez Ponikve in Poljce, od kodar se kmalo v prijazno, dobro obdelano ravnino pride, v kateri se na severni strani železnice Bistrica, prijazno slovensko mestice, vidi. — Dalje naprej sim prišel v lepo, sila veliko ravnino, ki se do Maribora in proti jugo-izhodu čez Ptuj širi. Tù je Račje (Kranichsfeld), tisti znameniti grad, kjer so se bili v letu 1670 grofje Peter Zriny, Franc Frangepani, Franc Nadasdi in Erazem Tatenbach zastran svojih madžarskih pravíc zoper cesarja Leopolda I. zarotili. — Kmalo sim prišel po ti veliki ravnini, ki se mi je pa v nekterih krajih močirna in premalo obdelana zdela, v Maribor, kjer sim 24 ur ostal.

Maribor (Marburg), za Gradcam nar večí in nar lepši mesto na Štajarskim, stoji v posebno prijaznim kraji na levi strani mogočne Drave. Ravnina in hribje okrog mesta so dobro obdelani, in veliko žita in vina se tod prideluje. V zalim mestu, ki šteje čez 4000 stanovnikov, nisim razun dvéh spominikov, ki na hude silovite čase opominjata, nič posebniga našel. Na tergu pri veliki farni cerkvi je nek kamen z nemškim napisom, ki pripoveduje, kako je nek česk dragonar z imenom Venceslav Karlik 5. rožnika 1809 zgol sam v mesto pridiral in tù Francoze dražil in strašil, dokler ga niso vjeli in umorili. Drugi spominek pa je v farni cerkvi, namreč zastava (bandero) trojne barve — bele, rudeče in zelene — s kakoršnimi so se v poslednjim puntu leta 1848 in 1849 Lahi bahali. V ti hudi vojski se je polk „Kinski“ posebno hrabro sponašal, in prvi batalion njegovih brambovcov se je v letu 1849 v Livorni te zastave polastil in jo v Mariborsko farno cerkev hraniti dal, kjer v nemškem in slovenskim napisu spričuje junaško hrabrost omenjeniga polka. — Serčno vesel sim bil po preteku kacih 25 let spet viditi nekdanjiga součenca in družiga prijatla g. Jakoba Traun-a, ki je v Mariboru pravosrednik. Kako čudno vender osoda na vse kraje naše prijatle razkropí!

Drugi dan popoldne sim iz Maribora po železnici dalje odrinul. Železnica pelje kmalo med zale griče, polne lepih vinogradov, — in potem po precej dolgim podzemeljskim predoru (Tunnel). Kmalo se pride, vedno med griči, k nekemu gradu, ki mu po nemško „Spiel-feld“ pravijo, in kjer se spet veliko polje prikaže, po katerim reka Mura teče. Blizo tega grada, kjer ni slovenskiga jezika več slišati, je poleg železnice na desni strani Mure majhin terg z imenom Ernavž (Ehrenhausen). Na zalim griču poleg terga stoji lep grad grofov Herberstein-skih, in pri gradu zala kapelica, ki je mertvaški spominek (Mausoleum) knezov Ekenberskih.

Od tod se pride kmalo na krasno, poldrugo miljo dolgo in tričtert milje široko Lipniško polje med Muro in Sulmo. To krasno in rodovitno polje se imenuje po Lipnici, lepim tergu pri reki Sulmi, v katero se tù druga reka z imenom Laznica izteka. Terg, ki se iz železnice prav lepo vidi, šteje kacih 170 hiš in mende do blizo 1100 duš. Lipnica je berž ko ne ena nar starejih vselitev v deželi; gotovo so že nekdanji Rimljani tù stanovali, ker se pri sedanjem tergu semtertje še marsikakšna rimska starovina najde. Tudi tù mi ni bil spomin nič kaj zvest, in dolgo sim ga napenjal, prej ko mi je na misel prišlo, da so Rimljani sedanjo Lipnico

so brali, in poskušajo kar se jim dobro pozdeva, — in zares pri vsakim delavcu sim našel sveto pismo in mnogo družih koristnih bukev s podobami. Kakošen razloček je med ondašnjimi grajšaki in med grajšaki družih deželá! Kako častitljivi so uni memo téh!

3. Samôta odvráča shode, rogovilenje, pijančevanje, pretepovanje itd.

Le ena škoda izvira iz te samote, da je malo šol, ker ni velicij vasi skupej, ki bi šolo imele.

Séla so pa toliko manjši, ker Angleški kmetovavci imajo celò malo kmetijskih poslopij, podov, skednjevi itd. Deteljo in répo pojé živina večidel na polji; žito se pod milim nebam naklada v kôpe; hlevov skoraj nič nimajo, ker je živina noč in dan in večidel tudi pozimi pod milim nebam; poljskiga orodja ne zapirajo v shrambe. Vse to je pa le mogoče, ker je kraj in podnebje tako, da se zamore pod milim nebam kmetovati.

Na Angleškem tedaj po deželi ne vidiš veličanskih in gradovam enacij fabrik, ne vidiš velicij žitnic, ne velicij hlevov, ne velicij hiš itd., ker Angleži vedó, da take poslopja so le tako imenovani žreči kapitali, kateri nič dobička ne donšajo, marveč le škodo delajo, ker posestnik po njih veliko zemlje zgubi in ker je vedniga popravljanja treba, katero veliko stroškov prizadene.

(Dalje sledi.)

Zbor kmetijske in obertnijske družbe v Ljubljani 1. julia.

(Dalje.)

Druga reč, ki se je v zboru posvetovala, je zádelá zavarovanje ali asekuracio pohištév zoper škodo ognja in zavarovanje poljá zoper točo. Dr. Bleiweis je o tem govoril in si prizadjal potrebo dokazati: naj bi vlada zaukazala, da mora vsak posestnik svoje pohištvo in polje zavarovati (zažihovati). „Skoraj od leta do leta se več nesreč po ognji primeri — je rekel — in nadloge po tem so tolikanj večí, če ob enim tudi slaba letina kmeta tare. Po takim bi se smelo misliti, da so nesreče, ki se tako pogostoma primerjajo, ljudi zmodrile, da vse hití, svoje pohištvo v kakošno društvo sv. Floriana zapisati, — ali Bogu bodi milo! da se to ne zgodi. Pri vsakim pogorišu vidimo večidel več taci gospodarjev, ki niso zavarovani, kakor taci, ki so zavarovani. Krajnska dežela ima 69.827 hiš, in zavarovanih gospodarjev pri vsih 7 asekuracijah, ki prejemajo v Ljubljani zavarovila, ni 15.000! Če pomislimo strašno nesrečo pogorelcov, — če pomislimo, kako taki reveži nadležje svoje sosedé, — če pomislimo, da taki nesrečniki tudi niso v stanu davkov plačevati in da so tedaj tudi nadloga državi, — če pomislimo vse tiste hude nasledke, ki dostikrat iz beraštva izvirajo, ker beraška palica je mati mnogih družih pregreh, — če vse to pomislimo, mora ljudomili človek misliti na pomoč, po kateri bi se ta nesreča z vsimi svojimi nasledki saj pomanjšati zamogla, — in ta gotova pomoč bi bila postava, ktera ukaže: da vsak mora svoje pohištvo zavarovati. Če bi vsi pristopili v družbo sv. Floriana, bi bilo letno plačilo od zavarovanih 100 gold. gotovo tako majhno, da bi morebiti še en groš ne zneslo.

Ravno tako žalostne so nesreče po toči. Še so nam v živim spomínu strašne nadloge v Metliški in Černomeljski okolici, ko je lani toča 91 vasi v strašno nadlogo pahnila, ktero so le obilne milošnje v deželi in zunaj dežele, nabrane po milim klicu našiga častitiga g. deželnega poglavarja pomanjšati zamogle.

Po vsim tem je poprašal govornik svitliga gosp.

nadvojvoda: ali bi ne bilo potrebno: da bi vse kmetijske družbe našiga cesarstva, če so z našo edinih misel, zedinjene nasvetovalé vikši vladi: da naj bi zapovedala, da se mora vsak zavarovati.

Svitli gosp. nadvojvoda so na to vprašanje odgovorili, da zavarovanje je gotovo nar večí dobrota, in da je želeti, da bi vsak gospodar, kterimu je Bog um dal, to dobroto v nesreči živo spoznal. Vunder je po mojih mislih — so rékli — treba razločiti med ognjem in točo. Oginj je nesreča, pred katero ni nobeno poslopje varno, — toča ima pa vunder bolj svoje kraje, ktere raji obiskuje od družih; v nekterih krajih skoraj nič od toče ne vedó. Pervo tedaj, za kar bi bila vlada prositi, bi bilo zaukazano občno zavarovanje pohištév, pa tudi kmetijskiga orodja, ktero, če kmetu pogori, nadlogo še povikša. S tem predlogom naj se oberne kmetijska družba naravnost do vikši vlade, in ob enim naj naznani drugim kmetijskim družbam, da naj bi tudi to storile.

O ti zadevi so govorili tudi gosp. Ferd. Šmidt, gosp. Jožef Bišof, gosp. Ambrož, in gosp. Peter nel, kaplan iz Vodíc. Gosp. Šmidt je razložil neizrečeno dobroto asekuracij in je lepo dokazal, da naj si umni človek sam pomaga, po tem mu bo Bog pomagal; to ravno je tista velika napčnost, ki podpira nemarnost človekovo, da se v nesreči zanašamo na milodare, in odlašamo svojo dolžnost storiti. S tem se nobeden ne more izgovarjati, da je preréven, da ne more zavarovati; če bi vsi v bratovšino sv. Floriana stopili, bi bila taka mervica plačati, da bi nobenimu nemogoča ne bila.

Gosp. Bišof je potem besedo povzel in oistro, pa resnično govoril zoper asekuracije točne škode. Kaj pomaga — je rekel — če se zavarovam zoper točo in plačam, kar je predpisaniga; če pa potem, namesto da bi se mi povernilo, za kolikor je škoda cenjena in spoznana bila, se mi poverne le tretji del!! Ni tedaj čuda, da se zoper točo teško kdo dvakrat zavarje, če ga je enkrat nesreča zadela in je potem namest 100 fl. le 30 fl. dobil.

Gosp. Peter nel je obžaloval, da pri Graški bratovšini sv. Floriana, ktera obseže Štajarsko, Koroško in Krajnsko deželo, ni več gospodarjev zavarovanih, kakor jih je, ker ravno pri ti družbi, ki je prava vzajemna ali bratovska družba in celò nobeniga dobička za-se ne iše, bi bile letne plačila sila majhne, če bi veliko družbinikov k nji pristopilo. Druge asekuracije išejo tudi za-se kaj dobička, ker niso na taki podlagi osnovane, kakor Graška; ker pa Graška družba razun priporočil v časnikih nima opravnikov, ki bi ljudém po deželi zlo prigovarjali, va-njo stopiti, pa bolj zanemarjena ostane.

Gosp. Ambrož je opomnil, da se mu sedaj pripraven čas ne zdí, plačila za zavarovanje prisiliti; zoperto se je opomnilo, da ravno sedaj je pravi čas za to, ker občno zavarovanje bo ponižalo letno odrajtivilo vsim, kiso sedaj v družbi sv. Floriana, — tistim pa, ki bojo pa še le va-njo stopili, se bo dobrota po tako niski ceni posilila, da bojo iz serca hvaležni, ko jih nesreča ognja zadene. Polajšati gospodarjem letno asekuracijo plačilo: ravno to bi bil namen te postave, ktera bi ukazala: da se vsak gospodar mora zavarovati.

(Dalje sledi.)

Življenje slavnih Slovanov.

III.

Karamzin.

Karamzin (Nikolaj Mihailov) naj imenitnejši rusovski zgodovinar, prvi spisavec zgodovine rusovskega

cesarstva, je bil rojen leta 1765 v Simbirskem poglavarstvu, vzrejen pa v Moskvi na Rusovskem. Jako mlad stopi v vojaško službo in stopa zavoljo svoje učenosti in urnosti od časti do časti.

Ker je bila cesarju Aleksandru (Pavloviču) Karamzinova zgodovinska učenost že znana, in ker rusovsko cesarstvo, četudi tako veliko in mogočno, do ondaj popisa vsih svojih zgodb zaporedoma še ni imelo, imenuje cesar leta 1803 Karamzina zgodopisca rusovske države, in mu dovoli za delo in stroške 60.000 rusovskih rubeljnov *). Karamzin se tega dela še tisto leto loti.

Srečno in slavno dokonča učeni mož težavni posel v dvanajstih letih. Gospôda in meščani, kmetje in vojaki so si te imenitne bukve take obilno omišljevali, da ni bilo v 26 dneh po natisu od 3000 iztisov nobenega več na prodaj dobiti, čeravno so bukve po 50 rubeljnov prodajali. Leta 1818 so bile že drugič natisnjene in iz rusovskega jezika pozneje tudi na nemškega prestavljene.

Beseda izvirnega spisa je lepa, gladka, učena, pa vendar lahko razumeti. Mikalo bo vsakega že predgovor brati, v katerem učeni pisavec bravcu prav na serce govore razklada, kako je vednost zgodovine, posebno domače, vsakemu človeku koristna, koliko ljubši so nam kraji premile domovine, po tem ko njih zgodbe zvemo, in koliko bolj nas k posnemanju spodbujajo lepi izgledi slavnih mož našega kakor kteregega družega naroda.

Karamzin se s tem izverstnem delom cesarju Aleksandru tako priljubi, da ga ti leta 1824 do časti državnega svetovavstva s 50.000 rubeljni letne plače povikša.

Ali že tretje leto na to slavni Karamzin umerje (3. junia 1826).

Vso njegovo letno plačo je potem udova z otroci dobivala.

Slovanski popotnik.

Spisuje Fr. Cegnar.

* Kmetijska družba v Zagrebu je v seji 12. p. m. napravo kmetijske šole sklenila, in vabi domoljube, katerim je povzdiga kmetijstva in blagostanja na Horvaškem pri sercu, naj pripomorejo z denarji k ti napravi.

* Za gotovo se je zvedilo, da število učencov v Reških šolah, ki le laški ali kak drug nehorvašk jezik govore, je v primeri k učencom ilirskega jezika kakor 39 do 450—500. Iz tega je velika večina učencov ilirskega jezika očitno kot beli dan.

* Dopisojoči ud Dunajske cesarske akademie gosp. Volny, je poslal filozofsko-historiškemu odboru novo zbirko za zgodovino česko, moravsko in ogersko.

* Z nadškofijske knjigotiskarnice v Pragi je ravno prišel prvi zvezek pridig za nedelje in praznike od Prokopa Ondráka, Příbramskega dekana na svitlo. Vse njegove pridige se bodo izdale v 18 zvezkih, in vsak zvezek bo veljal 12 kr.

* V državni tiskarnici se tiska „veliki Perski slovník“ od profesorja Wulera-a. Tiskarni stroški bodo znesli samo 4000 gold.

* 13. tega mesca bo začel v Temišvaru nov beletristiški časopis s cirilskimi čerkami izhajati. Vredoval ga bode Aleks. Andrič. Prišel bo na svitlo na teden dvakrat v velikej četertini na celej poli. Naročnina znese za leto s poštino vred 10 gold.

*) Stari (Pavlovi) rubeljni veljajo po 2 fl. 10 kr., novi pa po 1 fl. 32 kr. in 1 vinar našega denarja. Pis.

Novičar iz slovanskih krajev.

Iz Štajarskiga piše „Danica“, da so milostljivi Lavantinski knez in škof po deželi pastirsk list razposlali, v katerim zmote odkrijejo, v katerih je bilo dosti ljudi zavoljo domišljevaniga prikazovanja Materice Božje na neki smreki na Štajarskim na Paki v Vitanski fari blizu Celja. Poslali so cerkvene sodnike, dobro razumne, poštene in bogaboječe može, štiri tehante, kateri so vës kraj pregledali, vse priče zaslišali in vse po resnici in pravici razsodili. Ali prepričali so se, de v celi ti prigodbi ni nobeniga sledu kakiga Božjiga razodenja; noben čudež, nobena posebna gnada, nobeno očitno spreobrnjenje kaciga grešnika se ne da dokazati. Torej verne posvarijo, de naj se nikar ne dajo zapeljati, v ta kraj na božjo pot hoditi. Hudobneži in svojoglavci pa, kateri bi to prepoved prederzno in terdovratno grajali in ljudi na to prazno božjo pot zapeljevali, bodo od cerkvene družbe izobčeni (iz družbe vernih ločeni), ter imajo greh, od kteriga odvezati si škof sami sebi prihranijo. (Zadovoljno razglasimo ta modri sklep milostljiviga gosp. škofa, ki svetu očitno razodene resnico. Ko je v „Novicah“ po natanjnim in vëstnim prepričanju popisal odkritoserčen gospod pa prijatelj resnice tisto sleparijo, katero so vražni babjoverci in tisti, ki babjoverstvo „ab invisib“ podpirajo, za čudež imeli, so razsajali nekteri zoper „Novice“ tolikanj bolj, ker so ne dolgo poprej tudi tisto komedijo na „Gori“ po natanjnim in vëstnim prepričanju sleparsko imenovali. Nek brezimen podpornik teh sleparij in ljudskega motenja in poneumstva nam je na to celò pismo, podčerkano z —o— poslal, v katerim nam priporoča: naj bi 53. list Dunajskiga cerkveniga časopisa brali, v katerim stoji sostavek: „Die Aufklärer und der Aberglaube“. Kar smo v tem sostavku pričakovali, smo tudi v njem našli!! Ker s copernicam ne gré več, da bi ljudje na nje in na njih moč verjeli, so prišle sedaj kervotočnice in druge domišljevane prikazni na versto. „Skrivnost božje moči je velika, pa te skrivnosti Bog ni starim babam, ne neumnim deklinam, ne rokomavžarjem, ne ciganam razodel“. Vred.)

Iz Ormoža 3. julia. Xp. Letina na Štajarskem veselo kaže. Na spodnjem polji Drave in Mure so žita prav lepe, razun reži, katero je zima zlo pobrala; tudi kuruza in krompir obilen pridelk obetata, če le suša ne bo predolgo terpela in zadnja polovica tega mesca ne bo krompirja pokvarila. Bog daj, da ne! Tudi vinogradi, sosebno Radgonski, Lutomerski, Savriški in bližnji Horvaški lepo obetajo, in med temi posebno tisti, ki so dobro obdelovani in bolj gnojeni bili. Česinj in čespej bo dovelj, hrušk malo, jabelk celò nič. Ker letina dobro kaže, gré cena žita in vina zlo nazaj, posebno ker žita in vina iz bližnjega Horvaškega k nam sila veliko pride, kar naše kmete zlo tare. — Tista kužna bolezin, okteri so „Novice“ že pisale in ktera je pod imenom francov plemenske kobile in žebce napadla, ne obstoji v gnjidavem razjedu spolovil (Chancer), ampak le bolj v žlebotoku, tedaj ne bo tako huda, če se bojo kmetje po poduku izvedenih zdravnikov ravnali, ne pa po konjerskim mazaštvu in po svetu družih mojstrov skazov. Slišal sim, da je 300 bolnih, med temi le 17 nevarnih, kakih 5 jih je nek poginilo. Pri sv. Križu na Murskom polji se je med govejo živino neka huda bolezin prikazala. — Drugo pot Vam bom več pisal.

Iz Krajnja. (Posvečenje Prešernoviga spominka. Konec). Ko pevci pesem končajo in gosp. dekan poslednjič blagoslovijo gomilo, se gosp. dr. Bleiweis, kteriga trud je važno delo vodil in izverstno izpeljal, v

sušca, kjer je skozi 16 dni visokost 28. palca in še čez, enkrat celò 6 čert čez 28 palcov dose- gel, nikdar pa te dni pod 28. palec padel; celi mesec sušec je stal vremenik le sama dva dni 7 čert čez 27 palcov. Iz tega se vidi — pravi g. R. — kako dobro je zares za kmetovavca, če ima vremenik in si zapisuje njegov vsakdanji stan, iz kteriga za- more vreme z veliko verjetnostjo prerokovati. Znam- njem vremenosti pristavi gosp. R. po Argauskim časniku, da tudi hrast in jesen sta po mnogih skušnjah verjetna vremenska preroka. Če nam- reč hrast pred perje poganja kakor jesen, se smé suho poletje pričakovati, — če pa jesen pred zelení kot hrast, bo poletje mokro. Že več let se je bil jesen pred hrastjem ozelenel, in res smo imeli 7 bolj mokrih kot suhih poletij, letos je bil hrast jesenu — na enakim zemljišu — precej naprej, in poletje je suho bilo. Kdor ima tedaj ti dvé dre- vesi v enakim zemljišu in na nju spomladi pazi, zamore vremenost poletja naprej vediti.

Potovanje po Laškim.

Spisal M. Verne.

4. pismo.

Dragi prijatel!

V Forli.

11. dan rožnika, potem ko sim se v Bolonji dva dni mudil, sim se ob petih zjutraj naprej v Imolo pe- ljal. Cesta gré zmiram po ravnim širocim polji. Bilo je polno lepe pšenice, ki je ravno zorila. Na levi ni moč prevelike ravnine pregledati; na desni pa se vidijo, tode precej dalječ, visoke apeninske gore. Sred poti med Bolonjo in Imolo je „kastel San Pietro“, velik terg, ki šteje do 4000 duš, in eno pošto naprej je Imola, kjer je sedanji papež Pij IX. škof bil.

Imola ni veliko mesto, pa šteje vender do 9000 duš. Ulice so zlo nesnažne, in polne sila sitnih bera- čev. Kako čudno je vender na svetu! Človeka žalost obide, ko v lepi in bogati Italii, ki jo od nekdanj po vsi pravici „Europe vert“ imenujejo, in zlasti v taci- h krajih, kakor so krog Imole, kjer zemlja, brez de bi se bilo treba veliko truditi, vsiga obilno rodi — vidi polno beračev! Pa saj ne more drugači biti, dokler imajo po- samesne družine, meniški redi in posamesni bogatini po- sestva toliko, de ga pregledati ne morejo, drugi reveži pa še toliko ne, de bi glavo na svoje naslonili. — V Imoli ni razun lepe stolne cerkve, ki so jo ni davno popravili in počedili, nič posebniga viditi. Zatoraj sim hitel še vina, ki ga tako visoko čislajo, in ki je res dobro, pokusiti; ali jezilo me je, de nisim mogel ne ko- ščika slaniga kruha dobiti. Od Ferare dalje, kar sim pozabil povedati, Lahi kruha ne solé; ne vém: ali jim je sol predraga, ali če je res, kar pravijo, de ne- slani kruh se dalje časa hraniti da in de je bolj zdrav.

Z neslanim kruham jo tedaj v Faenco odrinem. Okrog Faence je zemlja belo-ilova, in Faenčani so prvi (že v letu 1299) močno obrajtano lončeno po- sodo delali, ki ji Francozi ravno zato „Fayence“ pra- vijo in je na pol porcelán. Tù so tudi majolike doma, ktere imajo imé mende po njih iznajdeniku, ki se je Majolika imenoval. Majolike, majolike, koliko ste jih že pokopale!! — V Faenci nisim družiga ogledal ko stolno cerkev na velikim prav lepim tergu; pa je gerdo vmazana in zanemarjena. Mesto je precej veliko in šteje čez 16.000 duš, tode blizo 6000 jih je v pred- mestji (Borgo), ki ga reka Lamone od mesta deli. Ljudje so tù grozno zabavljivi in serditi, in med mestniki in predmestniki je staro sovraštvo in več en prepír. Po- sebno hude so predmestjanke. To so babe od zlodja. S

tacimi ne gré norčevati, vedno so orožjene. Bati se mi ravno ni bilo treba, ker se predmestniki le z mestnjani radi davijo, vender sim jo hitro naprej v Forlí potegnili.

Forlí (Forum Livii) je, desiravno že staro, ven- der zalo, prijazno in kolikor se vidi, dobro premožno mesto, in šteje do 12.000 duš. Rimski konsul Mark Livi, ki se je tod s Hasdrubalam vojskoval, ga je sozidal, in po njem je imé dobilo. Tù sim prenočil; viditi pa ni bilo nič kaj posebniga. Stolno cerkev so ravno širili in popravljali.

Življenje slavnih Slovanov.

V. *)

Jožef Dobrovski.

Dobrovski sluje med slovanskimi učenimi posebno po svoji veliki učenosti v jezikoznanstvu. Dolgo se ni vedilo — piše učení Čeh Palacky — kterega roda je bil. Zdaj pa vémo iz pisem, ki jim gré vsa véra, da je bil sin českih, tedaj slovanskih stari- šev, čeravno je na Ogerskem (17. augusta 1753) blizo Jermeta na svet prišel. Njegov oče, Čeh iz Sol- nic, oženjen vojak, je bil namreč ondaj z materjo vred ravno na Ogerskem v taborju. Šest tednov starega sinka, ki je po rodu po pravici Slovan imenovati, pripelje na Česko.

Leta 1768 pride v visoke šole v Prag, kjer se je z zaslužkom za priučevanje drugih učencov živil. Kakor se je popred po vsih šolah izmed svojih tovaršev naj boljše učil, tako je tudi tukaj že prvo leto v mo- droznanstvu (sedmi šoli) vse prekosil.

1772 se v Bernu na Moravskem v Jezuitarski stan zapiše. Po jenjanju tega reda se verne v Prag, kjer se dalje za duhovnega uči. Tudi tukaj je po uče- nosti izgled vsim drugim tovaršem.

V bogoslovskih šolah, v kterih se tudi jutrovskih jezikov uče, se zbudi v njem posebno veselje do jezi- kov. Tako dobro se po arabsko, kaldejsko in sirsko nauči, da celò druge priučuje.

Njegova učenost in lepa možka postava mu ste veliko prijatlov in spoštovavcov naklanjale. Preden vse šole dostane, ga vzame grof Nostic v svojo hišo za domačega učenika modroznanstva in računstva. V tej imenitni hiši je živel srečno od leta 1776 do 1787 in se ondi z učenim zgodovinarjem ali zgodopiscom Pel- celnom soznanil, kteri v njem veselje do domačega pismenstva obudi. Blagoslovljen (žegnan) je bil pozneje.

Leta 1779 začne časopis za učene na svetlo da- jati, v kterem je svojo učenost in ljubezen do slovan- ščine čedalje bolj razodeval in si ž njo veliko imenit- nih prijatlov pridobil, med temi tudi škofa Kraljograš- kega Janeza Lavoslava Hajskega. Z njegovo po- močjo dobí Dobrovski l. 1787 službo podvodja Hra- diške velike duhovnice.

Leta 1789 pa ga imenuje cesar že prvega vodja te duhovnice. Ker po smerti cesarja Jožefa vesoljne duhovnice jenjajo, ga denejo v pokoj. Vnovič pride v Prag v Nosticovo hišo, kjer živež in primerno pri- logo v denarjih dobiva.

Če se je Dobrovski že popred s slovanskim je- zikoznanstvom marljivo pečal, se je posihmal še bolj. Ko pride l. 1791 cesar Lavoslav (Leopold) v očitni zbor česke kraljeve družbe naukov, je govoril Do- brovski, kako so Slovani svojemu cesarju verni. Na- zadnje pa pristavi brez straha odkritoserčno prošnjo, da bi hotel presviti cesar česki narod in njegov materni jezik vsaktere krivice, ki se jima godí, varovati. To spričuje dovelj, kako je Dobrovski svoj narod in svoj

*) V življenjopisu »Karamzina« v 55. listu popravi IV. na- mest III. Vred.

materni jezik ljubil. Tretji dan potem dobí družba od cesarja veliko pohvalo in 6000 goldinarjev na dar.

Z nekoliko tega denarja pošlje družba Dobrovskega na Švedovsko po bukvarnicah starih imenitnih spisov iskat, ki so jih bili Švedje (l. 1648) iz Českega na Švedovsko odpeljali. Veliko imenitnih spisov je najdel v Stokholmu, in po drugih mestih.

Potoval je po Poljskem, Rusovskem, Nemškem, Laškem, Krajskem in po drugih krajih slovanski pismenosti v veliko korist. Česko in Moravsko pa je peš obhajal povsod imenitnosti teh bratovskih dežel zasledovaje.

Odpotovavši se peča še iskrenejši s slovansko zgodovino in pismenstvom kot pred. Zavoljo posebno visoke učenosti so ga društva učenih več mest zaporedoma svojega družbenika imenovala.

Med več imenitnimi bukvami, ki jih je spisal, naj imenitnejše so: nauk staroslovanskega jezika *). V teh bukvah Dobrovski izmed vsih Slovanov prvi sklad staroslovanskega jezika prav učeno razklada, besede v korenine in pritikline razkruševaje. Posebno bistroumen mora biti, kdor hoče sklad katerega jezika tako dobro pregledati in razložiti.

To verstno delo ga toraj tudi z naj svetlejšim vencom slave venča.

Umerl je preučeni **) mož v Bernu, poglobitnem mestu moravske dežele, 6. januarja 1829. Pokopali so ga z veliko častjo. Grof Hugo Salmski mu je dal na grob velik železen spominek z lepim napisom postaviti. Slaven pesnik od njega takole piše: „Rojen je bil na Ogerskem, živel je na Českem, potoval je po Poljskem in Rusovskem, umerl je na Moravskem, da bi tako vse slovanske narode pobratil“.

Krajska dežela.

(Iz 187. lista laškega časnika »Diavoletto«).

Vsacega domoljuba mora veseliti, če sliši ali bere, da tudi ptuji popotni čislajo deželo, kjer je njegova zibelka tekla. Radostno povzamemo tedaj iz tega obzira, kar smo v 187. listu laškega časnika »Diavoletto« brali.

Takole piše popotnik H. L. F.:

„Krajska, svetu le premalo znana dežela avstrijskega cesarstva, je bližnja sosedinja Terzaškega. Iz Tersta v Ljubljano, poglavno mesto, je 12 ur, iz Ljubljane na Dunaj pa po železnici 24. Ne le njeno poveršje je polno lepih, prijetnih in veličanskih krajev, temuč tudi v njenih podzemeljskih jamah se odpre popotniku toliko čudežev narave, da maloktera dežela, bližnja in daljna, se zamore o tem primerjati z njo.

Gorenska stran, obdajana z veličanskimi gorami, med katerimi blizu 10.000 čevljev visoki glavar Triglav, kteremu so stari še paganjski Slovani božjo čast skazovali, navdaja serce popotnika z vsimi občutki, s kterimi ga navdaja pogled slovečih krajev Solnograškega in Švajca. Častitljivi Bohinj z mogočno Savico, miloljubi Bled s svojim jezerom in starim gradom na stermem skalovji sta zares Krajske dežele čudapoln kinč. Pa koliko še družih gradov je pomina vrednih: zgodovinski Jamski grad, Mali grad, Ostenik itd.

Vidiš na Gorenskem mogočno naravo gorate dežele, te sprejme v krasni Vipavski dolini taliansko podnebje z žlahnimi sadovi, ktere zori le laško sonce. Notrajnska stran je sploh naravnih čudežev polna: podzemeljske jame, veličanske, da malo taci, — Cerkniško jezero, v kterim zdaj ribeč lovi, zdaj pridni kosec seče, — Hrušica, staroslavni gojzd že ob časih Rimcov,

katerega les nosi barke po širocím morji, — Idrijski rudnik z živim srebrom, katerega v Evropi prekosí le Almadenski v Španii, — in več družega. Tudi Krasa golo skalovje, čeravno popotniku, ki ponoči potuje ob luninim svitu, se vidi kot da bi bil veliko pokopališče obsejano z mrtvaškimi spominki, in čeravno silovita borja po njem buči, kateri enaka le razsaja v Ameriki pri Montevideo v deželi Uruguajski, je znamenitost te dežele.

Vse te krasote in imenitosti sim ogledal ob svojem potovanji po ti deželici, ktera, čeravno majhna, ima toliko posebnost zedinjenih v sebi, da ne najdeš v veliko družih in veliko večih deželah taci; in nadušen po tolicih krasotah si za dolžnost spoznam, svetu povedati, kar sim vidil v slavo Krajne.

Na vse te kraje po deželi pa sim potoval vedno iz Ljubljane, ker sim svoje staniše imel v gostivnici pri „zlatim levu“, kjer je vsak popotnik posebno dobro postrežen, in prijazni gostinčar večidel vse v Evropi navadniši jezike govori“.

Slovanski popotnik.

Spisuje Fr. Cegnar.

* Časopis (1. list t. l.) ruske akademije „Petrograške po imenu „izvēstija imperatorskoj akademii nauk“ presojuje i jako hvali vsa dela našega slovečega jezikoslovca prof. drja. Miklošiča. Tako le govori presojevaje jih učeni vredovavec imenovanega časopisa g. Sreznevski, čigar misli se z Miklošičevimi le v nekterih mervicah povse ne skladajo, v ruskem, lahko razumevnem jeziku: „Prežde vsego sčitajem dolgom privēstvovat' zaslugi učenago Horutanina ¹⁾, kotoryj, pošedši po puti svojega sootčiča ²⁾ Kopitara v korotkoje vremja zanjel meždu filologami Slavjanskimi odno ³⁾ iz samyh vidnyh měst; my govorim ⁴⁾ g. profesorē Věnskago universiteta Fr. Miklošič“. V nastojaščeje vremja — po zaměčanju našego znamenitago sočlena Vostokova — on odin iz pervyh znatokov Staroslavjanskoj pismenosti i dějatelnejšij spodvižnik na jetom popriščē“.

* Pravoslavski časnik „Pravdonoša“, ki je že naznanil, da bo zavolj prepíčlo naročnikov nehal izhajati, je spet na svitlo prišel in obljubi še dalje izhajati. Pri tej priložnosti opomnimo vnovič naše Slovence na ti vsacemu Slovencu razumljivi in dobro vredeveni časopis, ki pride vsako saboto v Zadruga na svitlo in 5 gold. velja.

* „Prostonarodni list“, ki je v Pragi izhajal, je zavolj prepíčlo prejemnikov konec mesca junia nehal izhajati.

* Verli umetnik, g. Karas je zagrebaškemu muzeju sliko slavnega pesnika „Stanka Vraza“ podaril.

* Poljski rastljinoznanec Warszewicz potuje po srednji Ameriki, da bi tam neznane, za kmetijstvo koristne rastljine ogledal in popisal.

* Namesti prepovedane „Južne Pčele“ začne v Novem Sadu izdajati Dan. Medaković, brat vrednika Južne bčele, nove novine pod naslovom: „Serbski Dnevnik“. Podoba ostane, kakor pri Južni Pčeli; naročnina za celo leto znese 8 gold.

* Gledišna igravka Vesel, Horvatica po rodu, ki se je tudi Ljubljancanom na tukajšnjem gledišču prikupila, je 18. pr. m. v Požunu umerla.

* Pisateljka Talvj je izdala v angleškem jeziku knjigo, ktero je dr. Brühl ponemčil pod naslovom: „Uebersichtliches Handbuch einer Geschichte der slavischen Sprachen und Literatur. Nebst einer Skizze ihrer Volks-Poesie“.

*) Institutiones linguae Slavicæ dialecti veteris.

**) Preučen, to je, močno učen, pišem brez vezi, pre-učen, to je, preveč učen pa z vezjo (-). Da ne bi bilo v pisanju nikdar dvoumja, bi bilo dobro, ko bi se gg. pisatelji v tem zjedini.

¹⁾ Gorotana menda zato, ker se je Kopitar tako imenoval. ²⁾ Rojaka. ³⁾ Eno, jedno. ⁴⁾ Govorimo.

dajo, s soljo potresajo. To varje mervo, da ne gnije, in da je še boljši; tudi se taka merva da lože voziti in prodajati, ker se dá na drobno zrezati in potem lože na vozove nakladati.

Sadjoreja.

Kakor v Belgii, kjer je kmetijstvo skoraj na nar višji stopnji, tako je tudi na Angleškem sadjoreja zelo zlo zanemarjena, čeravno se ne more tajiti, da bi se ne mogla dobro sponašati. Ko je g. dr. Hlubek Angleške kmetovavce vprašal: zakaj se tako malo pečajo s sadjorejo? so mu odgovorili: „sadje ni varno“; to je toliko bolj čuda, ker se na Angleškem tatvina ali rop redko primerita.

Sila sila veliko in na celim svetu nikjer toliko kolikor okoli Londona je pa rudečih jagod, malinc, ribezeljna (posebno črniga) in ternjolic; polje za poljem je obsajeno z ternjolicami in ribezeljnam, ki ima velike jagode in ga Angleži za neko jedilo (englische Puddings) posebno obračajo. Scer tudi pridelujejo veliko špargeljnov, rabarbare in lavendeljna.

(Dalje sledi.)

Življenje slavnih Slovanov.

VI.

Valvazor.

Janez Vajkard Valvazor, sin Ljubljanski, zlahnega stanu, je bil rojen 28. maja 1641. Očetu je bilo ime Jernej, materi Marija. Do osme šole se je učil in prav dobro obnašal v Ljubljani. Oče viditi, da je sin prebrisane glave, ga pošlje po svetu, da bi se po večjih mestih še drugih nauk naučil.

Valvazor, prepričan, da se človek, ki ne popotuje kot neke (suhe) ribe brez glave po svetu, lahko veliko veliko lepega in koristnega nauči, — zapusti milo svojo domovino, da bi se kedaj bolj učen vernil. Popotuje od mesta do mesta si bogati um z mnogoverstnimi vednostimi. V Lionu na Francoskem se loti s posebnim veseljem zgodovine *) in staroznanstva **). Na to se poverne domu, kjer se je marljivo z zgodovino, zemljopisjem in natoroznanstvom pečal, in koristne reči spisoval.

Med mnogimi knjigami, ki jih je Valvazor spisal, je naj imenitnejše delo „Ehre des Herzogthums Krain“, to je: čast vojvodstva Krajnskega. Tako se imenuje delo ravno v misel vzeto, v 15 bukev razdeljeno (navadno v 4 debele zvezke zvezano), ker je pridni domoljub v tem delu zgodbe, vsa mesta, vse terge, gradove, samostane (klostre), cerkve, šege, navade in imenitnosti krajnske dežele do svoje dōbe tako natanko popisal, da ima maloktero ljudstvo tako obširen popis svoje domovine. V tem delu se je Valvazor tudi učenega zgodovinarja skazal. Pa ne le popisal je vse to; dal je tudi vsa krajnska mesta, vse gradove, noše itd. na svoje stroške prav lično narisati — iz gole ljubezni do domovine.

Valvazor pa v tem delu ni ostal le pri popisu krajnske dežele, ampak je segel delječ v jugoslavenske kraje in v zgodovino Slovanov sploh, ter je nabral tolikšnin zgodovinskih zaklad iz celega sveta v omenjeno knjigo, da se po pravici sme vverstiti nar imenitnišim knjigam vsih narodov.

Na svetlo so prišle te, posebno krajnski deželi neprecenljive bukve v Ljubljani leta 1689; tedaj so

že 163 let stare. Pisane so po nemško. Ko bi pa bili slovenščino ondaj kaj bolj v čislj imeli, bi jih bil Valvazor gotovo po naše spisal.

Da je pa mogel vse tako natanko popisati, je na svoje stroške vse kraje, gradove itd. obiskoval, zastran zgodbe vsakega kraja, gradu itd., zastran šeg in navad stara pisma prebiral, stare moše izpraševal, in si vse zapisoval. Andrej Trošt in Matija Grajcar, učena risarja, sta mu narejala v njegovem gradu (v Bogenšperku) obrazke ali podobe mest, gradov, noš itd. Erazem Francisci, versten pisavec tistega časa, mu je spiske vredoval, pa tudi svoje misli in še marsiktere pomote pripisoval. Kratkočasno je brati, kako se moža (Valvazor in Francisci) zastran copernic besedujeta. Toda zagovarja ga čas, v katerem je živel.

Ko je bilo slavno delo našega Valvazorja na svetlo prišlo, mu je vrela hvala po pismih in pesmih od vsih strani v slovenskem, horvaškem, nemškem in latinskem jeziku.

Ker so tudi stari denarji za zgodovino jako imenitni, jih je Valvazor skerbno nabiral in jih veliko nabral. Še veliko drugih natoroznancu imenitnih reči je imel v svoji nabiri. Tudi je bil ud ali družbenik Londonskega društva učenih.

Kolik domoljub je bil Valvazor, spričuje nadalje to le: Ko obležejo leta 1683 Turki Dunaj, se ponudi Valvazor brez pomisleka stotnika konjikov in hiti Dunaju na pomoč. To mu je veliko stroškov napravilo; še veliko veliko več pa njegovo slavno delo: „čast vojvodstva Krajnskega“. Skoraj vse svoje veliko premoženje je na-nj potrosil. Ali ni bila to hvalevredna ljubezen do mile domovine? Kdo bi takega moža ne spoštoval, kdo iz serca ne želel, da bi se mu bilo do smerti dobro dobro godilo!

Ali umerl je — Bogu bodi milo! — potem ko je bil na zadnje grad Bogenšperk prodal, v Kerškem leta 1693 v silni revščini. Vsa dežela je po učenem, predobrem in preblagoserdnem sinu žalovala. — Ženil se je dvakrat. Otrok je imel enajstero. Njegovo truplo počiva na Kerškem pokopališču. Neki prijatelj mu je dal napis nad grob, in pozneje (leta 1693) neki drugi prijatelj kamen v spomin narediti *).

Potovanje po Laškem.

Spisal M. Verne.

10. pismo.

Dragi prijatelj!

Iz Rima 19. rožnika.

Ob devetih zjutraj sim prišel v Čivito-Kastelano, sila terdno mestice na živi steni, ki jo od vsih strani silno globok jark objema, le proti jugu ne, kjer je zasut. Ime ima od krasniga terdniga grada, ki ga je papež Aleksander VI. sozidal. O prvem pogledu sim menil, de je mesto nekdanje „Veji“, ki je Rimljanam toliko opravi dalo; pa so mi pravili, de ni, ampak de je „Falerii“, kjer je velikoserčni Kamil nezvestiga učitelja, ki mu je hotel otroke plemenitih in mogočnih mestnjanov izdati, po vrednosti plačal, ker ga je zvezaniga otrokam izročil, de so ga s šibami nazaj v mesto tēpli.

V Čiviti-Kastelani sim se le malo mudil, in že dopoldne sim v Nepe prišel. Nepe ali Nepi — po starim Nepete — je zlo revno mestice verh griča, ki šteje komaj 5000 duš kakor Čivita-Kastelana. Polje je tod okrog polno globocih jarkov, ki so mende nekdanje

*) Zgodovina je nauk zgodb, ki so se kedaj na svetu zgodile.

**) Staroznanstvo je nauk navad, šeg itd. starih ljudstev. Pis.

*) »Koledarček slovenski« za prihodnje leto 1853 bo prinesel obraz (podobo) slavnega moža in natančnejši obris njegovega nar izverstnišega dela, ki je važno vsim Jugoslovenom. Vred.